

TUTKIMUSRAPORTTI

Oulu Snellmaninpuisto

Kaapelointitöiden konekaivun kaupunkiarkeologinen valvonta

11. – 12.10.2012

DG2714:12

MUSEOVIRASTO

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

MARIKA HYTTINEN

Tiivistelmä

Oulun keskustassa sijaitsevassa Snellmanin puistossa suoritettiin kaapelointitöitä 11.-12.10.2012. Puiston alue on osin kuulunut 1600-luvulla rakennettuun kaupunkialueeseen. 1700-luvulla puisto on ollut kokonaisuudessaan korttelialuetta. Näin ollen kaapelointitöiden konekaivun yhteydessä suoritettiin arkeologinen valvonta.

Konekaivun yhteydessä tuli esille 70-90 cm syvyydestä vanhempia kulttuurikerroksia, jotka todennäköisesti ulottuvat syvemmälle kaivamattomaan maahan – kulttuurikerrosten paksuutta ei kuitenkaan valvonnan yhteydessä päästy havainnoimaan. Lisäksi kahdesta kohtaa kaivantoa havaittiin mahdollisia rakenteita, puutasoa ja kivrakennetta. Koska kaapelit vedettiin pääsääntöisesti n. 70 cm syvyydelle, ei kulttuurikerrokseen tarvinnut juurikaan kajota. Kerrokset ja mahdolliset rakenteet jäivät siis kaivamattomaan maahan. Jos alueella toteutetaan tulevaisuudessa kaivutöitä, tulee puistossa tehdä arkeologiset kaivaukset sillä valvonnan perusteella arkeologisesti mielenkiintoiset kerrokset ovat hyvin säilyneitä.

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Peruskarttaote	3
1. Johdanto	4
2. Tutkimusalueen kuvaus ja tutkimushistoria	5
3. Käytetyt metodit ja valvonnan kulku	6
4. Tehdyt havainnot	7
4.1 Profiili I	7
4.2 Profiili II	8
5. Yhteenveto	11
Lähteet	
Digikuvaluettelo	
Kenttäkuvien kuvataulu	
Poistetut löydöt + kuvat	
Yleiskartta	

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohde:	Snellmanipuisto
Kaupunki:	Oulu
Tutkimuksen laatu:	Konekaivun kaupunkiarkeologinen valvonta
Kohteen ajoitus:	1600- 1800-luvut
Peruskarttalehti:	R4414A (TM35 -lehtijako)
Koordinaatit:	N 7211094 E 428205 (ETRS-TM35FIN)
Maanomistaja:	Oulun kaupunki
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito/Arkeologiset kenttäpalvelut
Kaivausjohtaja:	FM Marika Hyttinen
Kenttätyöaika:	11.-12.10.2012
Tutkitun alueen laajuus:	41 m ²
Tutkimusten kustantaja:	Oulun energia
Poistetut löydöt:	1-2
Digikuvat:	DG2714:1-14
Tutkimushistoria:	Ikonen T. & Mökkönen T: 2002: Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologinen inventointi. MV/RHO. Kallio-Seppä T. 2007: Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologisen inventoinnin päivitys. MV/RHO.
Alkuperäinen tutkimusraportti:	Museoviraston arkeologinen keskusarkisto, Helsinki
Kopiot (3 kpl):	Oulun energia Oulun yliopisto Pohjois-Pohjanmaan museo

Mk 1:8000
N 7211094 E 428205 (ETRS-TM35FIN)

1. Johdanto

Oulun ydinkeskustan tuntumassa sijaitsevassa Snellmanipuistossa suoritettiin kaapelointiöitä lokakuussa 2012. Koska puiston alue on kuulunut rakennettuun kaupunkialueeseen osin jo 1600-luvulla ja kokonaisuudessaan 1700-luvulla (Kallio-Seppä 2007), täytyi kaapeloinnin konekaivuun yhteydessä suorittaa arkeologinen valvonta.

Valvonnan toteutti Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut 11. – 12.10.2012. Valvonnan tarkoituksena oli havainnoida, oliko puiston alueella säilyneitä kulttuurikerroksia ja miltä korkeudelta kulttuurikerrokset alkoivat. Valvonnassa tarkkailtiin kaapelikaivantoa, joka oli varsin kapea, n. 70 cm. Kaivanto sijoittui puiston koillisosaan ja myötäili vanhaa kaapelilinjaa. Osin kaivanto ulottui koskemattomalle alueelle. Kaikkiaan kaivantoa valvottiin 48,6 m pituudelta.

Tutkimuskustannukset korvasi muinaismuistolain (295/63) 15 §:n perusteella hankkeen toteuttaja eli Oulun energia. Urakoitsijana toimi t:mi Heikki Kvist. Kvist toimi myös kaivinkonekuljettajana.

Valvonnan suorittivat FM Marika Hyttinen ja HuK Terhi Taipaleenmäki. Hyttinen toimi kaivausjohtajana ja Taipaleenmäki apulaistutkijana. Jälkityöt tehtiin Museoviraston Oulun yliopistolta vuokraamissa tiloissa. Jälkitöissä Hyttinen vastasi raportin laatimisesta ja digikuvien luetteloinnista. Taipaleenmäki piirsi puhtaaksi kenttäkartat sekä poisti ja kuvasi löydöt.

Oulussa 31.10.2012

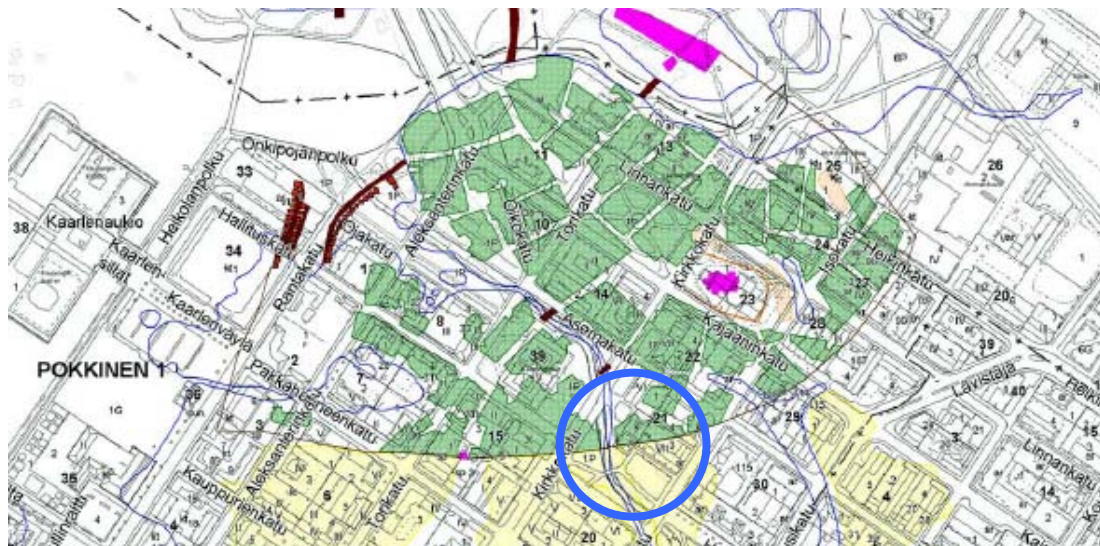
Marika Hyttinen

2. Tutkimusalueen kuvaus ja tutkimushistoria

Valvottava alue sijoittuu aivan Oulun nykyisen keskustan tuntumaan. Puistoalue rajautuu lounaassa Hallituskatuun, kaakossa Uusikatuun ja luoteessa Kirkkokatuun. Puistoaluetta halkoo etelä-pohjoissuunnassa virtaava Plaana- eli Kaupunginoja.

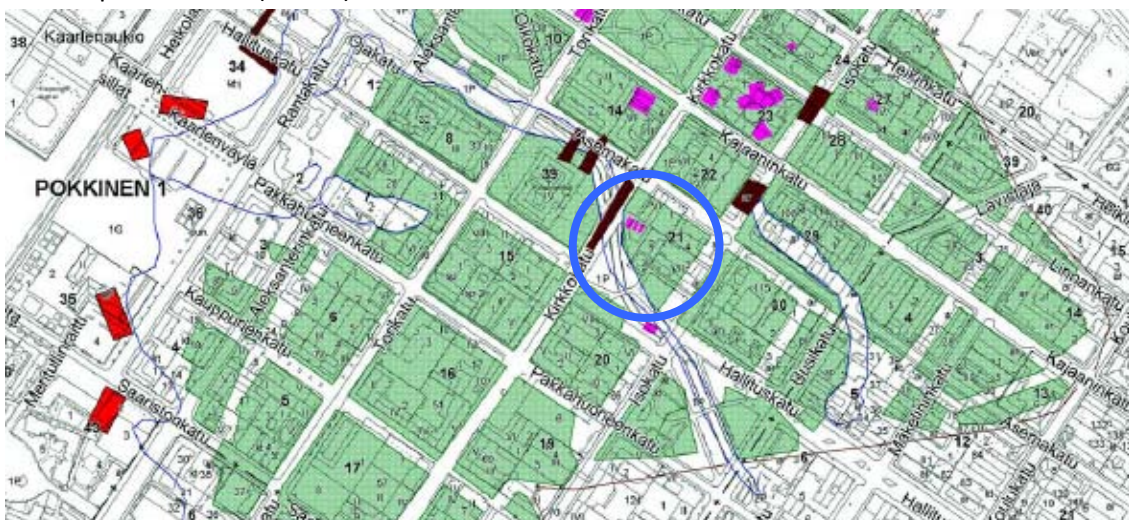
Alueella ei ole suoritettu aiempia arkeologisia kaivaus- tai valvontatutkimuksia. Vuonna 2002 toteutetussa kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa (Ikonen & Mökkönen 2002) ja vuoden 2007 inventoinnin päivityksessä (Kallio-Seppä 2007) Snellmanipuisto määriteltiin kuuluvaksi luokkaan 1 eli erittäin todennäköisesti ja/tai tutkimuksellisesti erittäin mielenkiintoiseksi alueeksi.

Vuoden 2002 inventoinnin yhteydessä tehtyjen kartta-asemointien perusteella Snellmanipuiston alue on 1600-luvulla ollut suurimmaksi osin kaupungin ulkopuolista peltoaluetta lukuun ottamatta puiston luodekulmaa, joka on ollut jo tuolloin rakennettua korttelialuetta (kuva 1). Kaupunginoja on virrannut alueen halki jo 1600-luvulla.

Kuva 1. Claes Claessonin laatima kartta vuodelta 1651 asemointina Oulun nykyisen asemakaavan päälle. Vihreät alueet ovat korttelialuetta ja keltaiset peltoa. Vesialueet on rajattu sinisellä (Ikonen & Mökkönen 2002, liite 3.2). Tutkimusalue ympyröity.

1700-luvun alussa kaupunkialue on laajentunut kaakkoon päin ja puiston alue on kokonaisuudessaan rakennettua kaupunkialuetta (kuva 2).

Kuva 2. Kartta vuodelta 1705 asemointina Oulun nykyisen asemakaavan päälle (Ikonen & Mökkönen 2002, liite 3.4). Vihreät alueet ovat korttelialuetta ja keltaiset peltoa. Vesialueet on rajattu sinisellä. Tutkimusalue ympyröity.

3. Käytetyt metodit ja valvonnan kulku

Kaapelikaivannon kaivaminen aloitettiin 11.10.2012 puoliiltapäivin puiston itäosassa (Isokadun puoli) sijainneelta sähkökaapilta (kartta 1). Suurimmaksi osin kaapelikaivanto seuraili vanhaa kaapelikaivantoa, joten maat oli jo kertaalleen kaivetut. Paikoitellen kaapelia vedettiin kuitenkin kaivamattomalle alueelle. Kaivanto myötäili puiston pohjoisosassa sijainnutta pensasaluetta (kuva 3) – kaivanto kulki lähes kokonaisuudessaan viheralueella lukuun ottamatta kohtaa, jossa kaivanto läpäisi puiston hiekkatien. Kaivanto loppui ns. teatteri Rion talon eteläkulmauksessa sijainneeseen sähkökaappiin. Kaapeleiden asentamisen jälkeen kaivanto täytettiin kaivannosta kaivetuilla mailla.

Kaapelikaivanto oli keskimäärin n. 70 cm leveä. Paikoitellen kaivanto leveni yläosastaan jopa 1,6-1,8 m. Kaivannon pohjan leveys oli n. 40 cm. Kaapeloinnit kaivettiin pääosin n. 0,7-1 m syvyydelle, hiekkapolun kohdalla jopa 1,4 m syvyyteen.

Kuva 3. DG2714:11 Kaivanto sijoittui puiston pohjoispuolelle ja myötäili pensasaluetta.

Korkeus siirrettiin Snellmanipuistoon kaupungintalon lounaiskulmassa sijainneesta korkeuskiintopisteestä nro 1156. Pistein koordinaatit olivat ETRS-GK26 koordinaattijärjestelmässä $x=7212976,314$, $y=475101,480$ ja korkeus 6,576 m mpy (korkeusjärjestelmä NN).

Valvonnan päämääränä oli havainnoida, oliko puiston alueella vanhempia säilyneitä kulttuurikerroksia ja jos oli, miltä korkeudelta kulttuurikerrokset alkaisivat. Varsinaista rakennedokumentointia ei siis ollut tarkoitus tehdä, eikä se olisi ollut mahdollistakaan kaivannon kapeuden takia. Valvonnassa tehtiinkin havaintoja säilyneistä kulttuurikerroksista ja mahdollisista rakenteista. Dokumentointia suoritettiin kahdessa kohtaa, jotka nimettiin profiileiksi I ja II (kartta 1). Kohdat mitattiin paikoilleen yleiskarttaan vähintään kahdesta pisteestä. Mittapisteinä käytettiin olemassa olevien rakennusten kulmia, valopylväitä sekä viheraluetta rajaavan aidan kulmia. Kerrokset dokumentoitiin profiileista kuvailemalla ne sanallisesti, valokuvaamalla (kenttäkuvien kuvataulu) sekä laatimalla niistä yksikkömatriisit. Muutamia löytöjä otettiin myös talteen, mutta jälkitöiden aikana löydöt kuvattiin ja poistettiin (poistetut löydöt + kuvat).

4. Tehdyt havainnot

Seuraavissa alaluvuissa käydään läpi kaivannosta ne kohdat, joista tehtiin havaintoja kulttuurikerroksista ja mahdollisista rakenteista. Profiilin kohdat on nimetty profiiliksi I ja profiiliksi II.

4.1 Profiili I

Profiiliksi I nimetty kohta sijaitsee kaivannon alkupäässä (kartta 1, kuva 4), josta dokumentoitiin kaivannon pohjoisprofiilia. Päälimmäisenä sijaitsee 50 cm paksu multakerros (SY0), jonka alla oli n. 5 cm paksu, harmaanruskea, pikkukivien sekainen hienohiekka (SY1). Tämän alta tuli esille puhdas, kellertävä, 5 cm paksu ja löysä hienohiekka (SY2). SY2:n alta paljastui 15-20 cm paksu purkukerros, joka oli tiilimurskan- ja tiilenpalojen sekaista, vaaleanruskeaa hiekkamaata (SY3). Maa-aineksen seassa oli runsaasti myös pikkukiveä. Kaikki edellä mainitut kerrokset olivat moderneja täyttö- tai purkukerroksia (kuva 5). Alimmaisena profiilissa sijaitsee kulttuurikerrokseksi tulkittu rusehtavan harmaa, hiilinen ja tiilimurskan sekainen hiekka, joka oli tiivistä (kaivamatonta) maa-ainesta (SY4). Kerroksen sisässä oli myös muutamia tasossa olevia kiviä (halk. 20-30 cm) korkeudella n. 5,25 m mpy eli n. 90 cm alle nykyisen maanpinnan (kuvat 5 ja 6). Kivien vierestä löytyi pala sisäpinnaltaan lasitettua punasavikeramiikkaa. Pala on todennäköisesti peräisin kolmijalkapadasta (poistettu esine nro 1 + kuva). On mahdollista, että kaivannon pohjalta esiin tulleet kivet ovat osa kivirakennetta.

Kuva 4. DG2714:2. Profiilin I sijainti kaivannossa.

Kuva 5. DG2714:3. Profiili I.

Koska kaapeleita ei tarvinnut kaivaa tätä syvemmälle, lopetettiin kaivannon kaivaminen tälle korkeudelle. Näin mahdollinen kivirakenne jäi kaivamattomaan maahan paikoilleen.

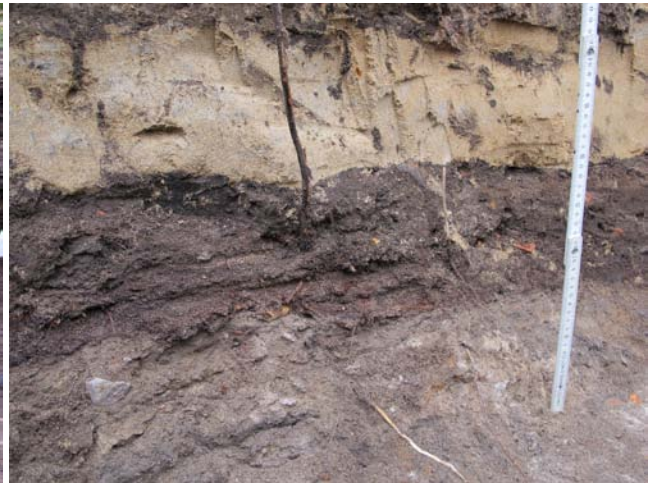
Kuva 6. DG2714:4. Profiili I. Kaivannon pohjalla muutamia kiviä ja paikoillaan olevaa kulttuurikerrosta.

4.2 Profiili II

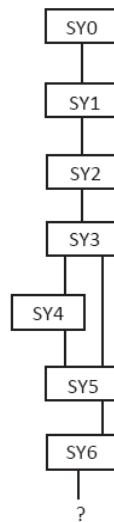
Profiilia II dokumentoitiin kaivannon itäpäästä (kartta 1). Kulttuurikerroksia näkyi kaivannon koillisprofiilissa kaikkiaan n. 1,25 m matkalla (kuva 7). Kerrosten stratigrafiset suhteet on kuvattu yksikkömatriisissa kuvassa 9. Päällimmäisenä sijaitsi 35 cm paksu multakerros (SY0), jonka alla oli harmaanruskea hienohiekka (SY1) paksuudeltaan 15 cm. Tämä alla sijaitsi 7-20 cm paksu, kellertävä hienohiekka (SY2). Tämän alla sijaitsi purkukerrokseksi tulkittu tiilimurskan ja tiilenpalan sekainen, hieno, savinen hiekka, jonka paksuus oli 15 cm. Kerros oli sama kuin profiilista I dokumentoitu purkukerros SY3. Tämän alla tuli esille kerros maatunutta puuta (SY4), jonka paksuus oli n. 3-5 cm, korkeudella 5,32-5,27m mpy eli n. 70-75 cm alla nykyisen maanpinnan. Puuta oli profiilissa nähtävissä n. 1,25 m pituudelta (kuva 8). Maatunut puutaso on mahdollisesti rakenneosaa. Puutaso näytti jatkuvan kaivamattomaan maahan etelään ja pohjoiseen. Maatuneen puun alla sijaitsi rusehtavanharmaa, hiilinen, melko tiivis hiekka (SY5), joka oli sama kuin profiilin I kerros SY4. Alimpana pohjoisprofiilissa esiintyi harmaa, tiivis hiekka, jossa oli seassa tiilimurua, savea ja hiiltä (SY6). Kerros näkyi profiilissa aina kaivannon puoleenväliin saakka. Tässä kohtaa havaittiin kerroksessa 3-4 kiveä (halk. 30-40 cm) ja paljon tiilimurskaa korkeudella 4,97 m mpy, jotka saattavat viitata mahdolliseen rakenteeseen. Kaapelikaivannon kaivaminen lopetettiin kerrokseen SY6. Yksiköt SY4, SY5 ja SY6 tulkittiin kulttuurikerroksiksi.

Kuva 7. DG2714:5. Kaivannon koillisprofiilia, profiili II.

Kuva 8. DG2714:7. Profiilissa maatuneen puun kerros SY4.

Kuva 9. Profiilin II yksikkömatrissi

Tästä eteenpäin kulttuurikerroksia näkyi edelleen profiilissa aivan kaivannon pohjalla, jonne ne myös jäivät koskemattomina. Profiilista II hieman länteen talletettiin purku-/täyttökerroksesta (SY3) liitupiipun varsi, jossa oli leima "STOCKHOLM WETTERVIK" (poistettu löytö nro 2 + kuva). Kyseessä on ruotsalainen Carl Wettervikin tehtaan leima. Kyseisellä tehtaalla on ollut tuotantoa vuosina 1755-1798 (ks. esim. Åkerhagen 2007:456). Kerros sisälsi myös modernia materiaalia, mm. muovia. joten ko. kerros on sekoittunut.

Kuva 10. DG2714:13. Kaivannon koillisprofiilia hiekkapolun kohdalta.

Tultaessa puistoalueen keskikohtaan kaivanto leveni n. 1,8 m levyiseksi (kartta 1). Tällä kohtaa kaivannossa kulki vanha putki, joka oli tuhonnut kerrokset täysin 70-90 cm syvyydeltä. Tästä eteenpäin kaivanto jatkui taas kapeana (n. 70 cm) ns. Rion talon kulmassa sijainnutta sähkökaappia kohti. Hiekkatien kohdalla kaivanto kaivettiin 1,4 m syvyydelle. Koillisprofiilista (kuva 10) voitiin havaita noin metrin paksuudelta moderneja tienpohjauskerroksia (sora/sepeli, n. 80 cm, hiekka 20 cm). Näiden alla sijaitsee mahdollinen tummanruskea, savinen kulttuurikerros, jota paljastettiin n. 40 cm verran. Kerroksessa ei havaittu kuitenkaan mitään rakenteisiin viittaavaa. Kaivaminen lopetettiin tähän kerrokseen.

5. Yhteenveto

Tehdyn valvonnan perusteella Snellmanipuiston alueella sijaitsee hyvin säilyneitä kulttuurikerroksia. Säilyneen kulttuurikerroksen paksuus ei selvinnyt valvonnassa. Arkeologisesti mielenkiintoiset kerrokset alkavat valvotulla alueella n. 70-90 cm syvyydessä nykyisestä maanpinnasta. On kuitenkin huomioitava, että kerrosten alkamiskorkeudesta tehtiin havaintoja ainoastaan suppealla alueella, joten kerrokset voivat alkaa muualla puiston alueella jo lähempää nykyistä maanpintaa. Valvonnan aikana tehtiin havaintoja myös mahdollista puu- ja kivirakenteista.

Valvonnan perusteella vaikuttaa siltä, että Snellmanipuiston alueelle on tehty vain vähäisiä maahan kajoavia toimenpiteitä, jotka olisivat tuhonneet vanhempia kulttuurikerroksia. Sen sijaan puiston alueelle on ilmeisesti tuotu runsaasti maata täyttö- ja tasoitekerroksiksi, kuten kaivannon profiilista havaitut multa- ja tiilimurskakerrokset osoittavat. Näin ollen Oulun kaupungin vanhinta historiaa on yhä löydettävissä puiston alueelta. Jos Snellmanipuistossa suoritetaan tulevaisuudessa maahan kajoavia toimenpiteitä, on ennen kaivutöitä alueella suoritettava asianmukaiset arkeologiset tutkimukset.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Ikonen, Tiia ja Mökkönen, Teemu 2002: *Oulu-Uleåborg. Kaupunkiarkeologinen inventointi.* MV/RHO. Helsinki.

Kallio-Seppä, Titta 2007: *Oulu-Uleåborg. Kaupunkiarkeologisen inventoinnin päivitys.* MV/RHO. Helsinki.

Åkerhagen, Arne 2007: *Kritpipor funna I Sverige.* CD-ROM.

Muut lähteet

<http://kansalaisen.karttapaikka.fi>

Oulu, Snellmanipuisto, kaapelikaivun arkeologinen valvonta 2012

Kuvaaja: M. Hyttinen

Digikuvaluettelo

ID	Ala_nro	Kunta	Kohde	Aihe	Kom- mentti	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi	Tyyppi
DG2714	1	Oulu	Snellmanin puisto	Snellmanipuisto	yleiskuva	100	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	2	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivannon pohjoisprofiili, profiilin I sijainti	yleiskuva	40	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	3	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivannon pohjoisprofiili, profiili I	lähikuva	0	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	4	Oulu	Snellmanin puisto	Terhi tutkii mahdollista kivirakennetta	työkuva	ylh.	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	5	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivannon koillisprofiilia, profiili II	yleiskuva	10	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	6	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivannon koillisprofiilia, profiilin II sijainti	yleiskuva	90	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	7	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivannon koillisprofiili, profiili II, maatonutta puuta	lähikuva	60	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	8	Oulu	Snellmanin puisto	Snellmanipuisto, kaapelikaivut käynnissä	yleiskuva	350	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	9	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivanto, eteläprofiilissa kulkee vanha putki. Kaivanto myötäilee pensasistutusalueita.	yleiskuva	300	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	10	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivanto	yleiskuva	90	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	11	Oulu	Snellmanin puisto	Snellmanipuisto	yleiskuva	320	M.H.	11.10.	2012	digi
DG2714	12	Oulu	Snellmanin puisto	Snellmanipuisto	yleiskuva	90	M.H.	12.10.	2012	digi
DG2714	13	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivannon pohjoisprofiili, hiekkapolun kohta		80	M.H.	12.10.	2012	digi
DG2714	14	Oulu	Snellmanin puisto	Kaivannon koillisprofiilia. Taustalla näkyy kaivannon leveämpi kohta, jossa kulki vanha putki.		10	M.H.	12.10.	2012	digi

Kenttäkuvien kuvataulu

DG2714:1

DG2714:3

DG2714:6

DG2714:7

DG2714:9

DG2714:13

Poistetut löydöt + kuvat

Poistettu löytö nro. 1:

Seinämäpala punasaviastiasta. Sisäpinnalla on lasitus, ulkopinnalla ei. Palan ulkopinta on mustunut (palanut) ja aaltoileva. Pala on mahdollisesti kolmijalkapadasta.

Löytökonteksti: Profiili I, SY4

Materiaali: Punasavi

Kappalemäärä: 1

Paino: 30 g

Punasaviastianpalan sisäpinta.

Punasaviastianpalan ulkopinta.

Poistettu löytö nro. 2:

Liitupiipun varsi jossa on leima STOCKHOLM WETTERVIK. Piippu on tukholmalaisen Carl Wettervikin tuotantoa (vuodet 1755-1798).

Löytökonteksti: Profiili II, SY3

Materiaali: Valkosavi

Kappalemäärä: 1

Paino: 3 g

OULU Snellmanipuisto	Yleiskartta, profiilit I ja II 1:200	
M. Hyttinen 2012		
MITTAUSDOKUMENTOINTI Marika Hyttinen ja Terhi Taipaleenmäki	MUSEOVIRASTO, ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT, HELSINKI	ALKUPERÄINEN KARTTAPOHJA Oulun Energia, kaapelikartta 2012
PUHTAAKSIPIIRTO Terhi Taipaleenmäki 2012	Nervanderinkatu 13 PL913 00101 Hki p. 09-40501	Kartta 1

- Profiilit
- Valopylväs
- Aita
- Sähkökaappi
- Kaapelikaivanto
- Viheralue/polun reuna

